

دانشگاه هرمزگان

پردیس قشم

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته مشاوره خانواده

عنوان:

مقایسه الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی در بین زوجین دارای ازدواج فامیلی و غیر فامیلی

استاد راهنما:

دکتر رضا فلاح چای

استاد مشاور:

دکتر کوروش محمدی

نگارش:

فائزه طالبی

شهریور ۱۳۹۲

سورة الاحقاف

تقدیم به همسر:

که سایه مهربانیش سایه سار زندگیم می باشد، او که اسوه صبر و تحمل بوده و مشکلات مسیر را
برایم تسهیل نمود.

و

تقدیم به فرزند دلبندم گل نوشکفته ام

سینا

که به زندگی ام نور امید و عشق بیشتر می درخشد.

تقدیر و تشکر

از استاد گرامیم جناب آقای دکتر رضا فلاح چای بسیار سپاسگذارم چرا که بدون راهنمایی های ایشان تامین این پایان نامه بسیار مشکل می نمود.

و

از جناب آقای دکتر کوروش محمدی، استاد مشاورم به دلیل یاری ها و راهنمایی های بی چشمداشت ایشان که بسیاری از سختی ها را برایم آسان تر نمودند، سپاسگذارم.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
چکیده.....	ص

فصل اول: طرح تحقیق

۱-۱-مقدمه.....	۳
۲-۱-بیان مساله.....	۴
۳-۱-اهمیت و ضرورت انجام تحقیق.....	۸
۴-۱-اهداف تحقیق.....	۹
۱-۴-۱-اهداف کلی.....	۹
۲-۴-۱-اهداف جزئی.....	۹
۵-۱-سوالات تحقیق.....	۱۰
۱-۵-۱-سوال های اصلی پژوهش.....	۱۰
۲-۵-۱-سوالات فرعی.....	۱۰
۶-۱-تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای تحقیق.....	۱۰
۱-۶-۱-تعریف مفهومی.....	۱۰
الگوهای ارتباطی.....	۱۰
رضایت زناشویی.....	۱۰
ازدواج فامیلی.....	۱۱
ازدواج غیر فامیلی.....	۱۱
۲-۶-۱-تعریف عملیاتی.....	۱۱
الگوهای ارتباطی.....	۱۱
رضایت زناشویی.....	۱۱
ازدواج فامیلی.....	۱۱
ازدواج غیر فامیلی.....	۱۲

فصل دوم: پیشینه تحقیق

مقدمه.....	۱۴
۱-۲-گستره نظری مسئله مورد پژوهش.....	۱۴
انواع ازدواج.....	۱۴
الگوی سستی ازدواج.....	۱۴
درجه بندی خویشاوندی های همخون.....	۱۶
سطوح ازدواج خویشاوندی در جهان و ایران.....	۱۷
عوامل مرتبط با ازدواج خویشاوندی.....	۱۸
مفهوم ارتباط.....	۲۰
تعاریف ارتباط.....	۲۱
انواع ارتباطات.....	۲۱
۱-۲-۳-الگوی ارتباطی زناشویی.....	۲۴
تعریف رضایت زناشویی.....	۲۸
۱-۲-۴-نظریه های رضایت زناشویی.....	۲۹
نظریه روان پویایی.....	۲۹
نظریه رفتارگرایی.....	۳۰
نظریه شناختی.....	۳۰
نظریه مبادله اجتماعی.....	۳۱
نظریه آسیب پذیری، تنیدگی و سازش.....	۳۲
نظریه یادگیری اجتماعی.....	۳۲
نظریه عمل متقابل و نقش تعارض ها.....	۳۳
جمع بندی مبانی نظری.....	۳۳
۲-۲-پیشینه تجربی پژوهش.....	۳۵
۱-۲-۲-مطالعات خارج از کشور.....	۳۵
۲-۲-۲-مطالعات داخلی.....	۳۶

فصل سوم: روش تحقیق

۴۰	۱-۳-مقدمه.....
۴۰	۲-۳-طرح پژوهش.....
۴۰	۳-۳-جامعه و نمونه آماری.....
۴۱	۴-۳-بزارها و نحوه اجرا و ارزیابی.....
۴۱	۳-۴-۱-پرسش نامه جمعیت شناختی.....
۴۱	۳-۴-۲-پرسش نامه الگوهای ارتباطی.....
۴۱	اعتبار و پایایی.....
۴۳	۳-۴-۳-پرسش نامه تعارض زناشویی.....
۴۳	اعتبار و پایایی.....
۴۵	۳-۵-نحوه جمع آوری داده ها و ثبت اطلاعات.....
۴۵	۳-۶-روش تجزیه و تحلیل یافته ها.....

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق

۴۷	۴-۱-۱-مقدمه.....
۴۷	۴-۲-۱-یافته های توصیفی.....
۶۷	۴-۳-۱-آمارهای استنباطی.....

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۷۹	۵-۱-مقدمه.....
۷۹	۵-۲-یافته ها و تبیین آن ها.....
۸۱	۵-۳-بحث.....
۸۲	۵-۴-نتیجه گیری.....
۸۳	۵-۵-محدودیت های تحقیق.....
۸۳	۵-۶-پیشنادهای تحقیق.....
۸۳	۵-۶-۱-پیشنادهای پژوهشی.....
۸۴	۵-۶-۲-پیشنادهای کاربردی.....
۸۵	منابع و مأخذ.....

۸۶.....	منابع فارسی
۸۹.....	منابع خارجی
۹۱.....	پیوست ها
۹۲.....	پیوست شماره ۱: (پرسش نامه تعارض زناشویی)
۹۶.....	پیوست شماره ۲: (پرسش نامه الگوهای ارتباطی)
۱۰۰.....	چکیده انگلیسی
۱۰۱.....	عنوان انگلیسی

فهرست جدول ها

جدول (۱-۳) آزمون آلفای کرونباخ بر روی الگوهای ارتباطی زوجین و خرده مقیاس های آن.....	۴۲
جدول (۲-۳) آزمون آلفای کرونباخ بر روی تعارضات زناشویی و خرده مقیاس های آن.....	۴۴
جدول (۱-۱-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان براساس نوع ازدواج و سن آن ها در پژوهش حاضر.....	۴۷
جدول (۲-۱-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان براساس نوع ازدواج و تحصیلات آنان در پژوهش حاضر.....	۴۹
جدول (۳-۱-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان براساس مدت ازدواج و نوع ازدواج آنان در پژوهش حاضر.....	۵۱
جدول (۴-۱-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان براساس تعداد فرزندان و نوع ازدواج آنان در پژوهش حاضر.....	۵۳
جدول (۵-۱-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان براساس جنسیت و سن آنان در پژوهش حاضر.....	۵۵
جدول (۶-۱-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان براساس جنسیت و تحصیلات آنان در پژوهش حاضر.....	۵۶
جدول (۷-۱-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان براساس مدت ازدواج و تعداد فرزندان آنان در پژوهش حاضر.....	۵۷
جدول (۸-۱-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان براساس نوع ازدواج آنان در پژوهش حاضر.....	۵۸
جدول (۹-۱-۴) آماره های توصیفی خرده مقیاس های تعارضات زناشویی در ازدواج های فAMILI و غیر فAMILI.....	۵۹
جدول (۱۰-۱-۴) آماره های توصیفی خرده مقیاس های الگوهای ارتباطی زوجین در ازدواج های فAMILI و غیر فAMILI.....	۶۱
جدول (۱۱-۱-۴) آماره های توصیفی خرده مقیاس های تعارضات زناشویی مردان.....	۶۳

- جدول (۴-۱-۱۲) آماره های توصیفی خرده مقیاس های تعارضات زناشویی
 زنان..... ۶۵
- جدول (۴-۲-۱) نتایج تحلیل واریانس چند متغیری جهت مقایسه رضایت زناشویی در آزمودنی های
 دو گروه ازدواج فامیلی و غیر فامیلی..... ۶۷
- جدول (۴-۲-۲) نتایج آزمون های اثرات بین آزمودنی ها جهت مقایسه مولفه های رضایت زناشویی
 در آزمودنی دو گروه ازدواج فامیلی و غیر فامیلی..... ۶۸
- جدول (۴-۲-۳) نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری جهت مقایسه الگوهای ارتباطی در آزمودنی های
 دو گروه ازدواج فامیلی و غیر فامیلی..... ۶۹
- جدول (۴-۲-۴) نتایج آزمون های اثرات بین آزمودنی ها جهت مقایسه تک تک الگوهای ارتباطی در
 آزمودنی های دو گروه ازدواج فامیلی و غیر فامیلی..... ۷۰
- جدول (۴-۲-۵) نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری جهت مقایسه میزان رضایت زناشویی در آزمودنی
 های مرد دو گروه ازدواج فامیلی و غیر فامیلی..... ۷۰
- جدول (۴-۲-۶) نتایج آزمون های اثرات بین آزمودنی ها جهت مقایسه مولفه های رضایت زناشویی
 در آزمودنی های مرد دو گروه ازدواج فامیلی و غیر فامیلی..... ۷۱
- جدول (۴-۲-۷) نتایج تحلیل واریانس چند متغیری جهت مقایسه میزان رضایت زناشویی در آزمودنی
 های زن دو گروه ازدواج فامیلی و غیر فامیلی..... ۷۲
- جدول (۴-۲-۸) نتایج آزمون های اثرات بین آزمودنی ها جهت مقایسه مولفه های رضایت زناشویی
 در آزمودنی های زن دو گروه ازدواج فامیلی و غیر فامیلی..... ۷۳
- جدول (۴-۲-۹) نتایج تحلیل واریانس چند متغیری جهت مقایسه الگوهای ارتباطی در آزمودنی های
 مرد دو گروه ازدواج فامیلی و غیر فامیلی..... ۷۴
- جدول (۴-۲-۱۰) نتایج آزمون های اثرات بین آزمودنی ها جهت مقایسه تک تک الگوهای ارتباطی در
 آزمودنی های مرد دو گروه ازدواج فامیلی و غیر فامیلی..... ۷۵
- جدول (۴-۲-۱۱) نتایج تحلیل واریانس چند متغیری جهت مقایسه الگوهای ارتباطی در آزمودنی های
 زن دو گروه ازدواج فامیلی و غیر فامیلی..... ۷۶
- جدول (۴-۲-۱۲) نتایج آزمون های اثرات بین آزمودنی ها جهت مقایسه تک تک الگوهای ارتباطی
 در آزمودنی های زن دو گروه ازدواج فامیلی و غیر فامیلی..... ۷۷

فهرست نمودارها

نمودار(۱-۱-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان براساس جنسیت و تحصیلات آنان در پژوهش حاضر.....	۴۸
نمودار(۲-۱-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان براساس نوع ازدواج و تحصیلات آنان در پژوهش حاضر.....	۵۰
نمودار(۳-۱-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان براساس مدت ازدواج آنان و سن آنان در پژوهش حاضر.....	۵۲
نمودار(۴-۱-۴) توزیع فراوانی پاسخگویان براساس تعداد فرزندان آنان در پژوهش حاضر.....	۵۴

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف مقایسه الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی در بین زوجین دارای ازدواج فامیلی و غیر فامیلی انجام پذیرفت. جامعه آماری متشکل از زوجین شهرستان لارستان بود. نمونه پژوهش شامل ۱۶۰ نفر (۴۰ زوج فامیلی و ۴۰ زوج غیر فامیلی) بود که به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. متغیرهای پژوهش با پرسش نامه الگوهای ارتباطی (CPQ) کریستنسن و سالاولی (۱۹۸۴) و پرسش نامه تعارض زناشویی (MSQ) براتی و ثنائی (۱۹۹۶) و پرسش نامه جمعیت شناختی (محقق ساخته) مورد ارزیابی قرار گرفتند. داده ها به کمک تحلیل واریانس چندمتغیری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته های حاصل از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری جهت مقایسه رضایت زناشویی در دو گروه زوجین فامیلی و غیر فامیلی حاکی از آن بود که بین نوع ازدواج و تعارض زناشویی رابطه معنی داری وجود ندارد زیرا $p > 0.05$ است.

همچنین نتایج آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری جهت مقایسه الگوهای ارتباطی در دو گروه زوجین فامیلی و غیر فامیلی نشان داد که بین نوع ازدواج و الگوهای ارتباطی رابطه معناداری وجود ندارد زیرا $p > 0.05$ است.

الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی در بین زوجین دارای ازدواج فامیلی و غیر فامیلی تفاوت ندارد. تنها مولفه کاهش رابطه خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان در زوجین دارای ازدواج های غیر فامیلی متفاوت است. میزان این مولفه در زوجین دارای غیر فامیلی بیشتر از زوجین دارای ازدواج فامیلی می باشد.

واژگان کلیدی:

ازدواج، ازدواج فامیلی، ازدواج غیر فامیلی، رضایت زناشویی، ارتباط، الگوهای ارتباطی

فصل اول

طرح تحقیق

خانواده به عنوان یک واحد کوچک اجتماعی از ارکان عمده و از نهادهای اصلی هر جامعه به شمار می‌رود و باید آن را کانون اصلی سنن، رسوم و ارزش‌های والا و مورد احترام، شالوده مستحکم مناسبات پایدار اجتماعی و روابط خویشاوندی، مبدأ بروز و ظهور عواطف انسانی، و مهد پرورش فکر و اندیشه و اخلاق و تعالی روح انسانی به حساب آورد (خلخالی، ۱۳۶۸). بنابراین ازدواج واقعه‌ای اجتماعی، زیستی و فرهنگی است که به دلیل نقش بنیادین آن در تشکیل خانواده از اهمیتی بسیار برخوردار است (مظاهری، حیدری و پوراعتماد، ۱۳۸۲). از منظر جامعه‌شناختی نیز ازدواج یکی از وقایع مهم حیاتی است که به عنوان پیوندی باثبات بین زن و مرد شناخته می‌شود (کاظمی پور، ۱۳۸۸).

ازدواج و انتخاب همسر در کشورهای مختلف به طرق مختلف انجام می‌گیرد و هر جامعه ای برای خود معیارهایی برای گزینش همسر دارد که این معیارها به صورت فرهنگی درونی شده، به افراد توصیه می‌شود. تفاوت این معیارها باعث متفاوت شدن نوع ازدواج و شیوه‌های تشکیل خانواده می‌شود. یکی از این ازدواج‌ها در داخل گروه خویشاوند یا ازدواج فامیلی است. این نوع ازدواج به ازدواجی گفته می‌شود که در آن زن و شوهر بر اساس شجره نامه‌ی خانوادگی جد یا اجداد مشترک داشته و با یکدیگر ازدواج می‌کنند (تقوایی، ۱۳۸۵). همچنین، نوع دیگر ازدواج، ازدواج غیرفامیلی است که گزینش همسر، خارج از گروه اجتماعی خود می‌باشد (عباسی شوازی و ترابی، ۱۳۸۰). با این وجود، صرف ازدواج به هر نوعی و تشکیل خانواده ارزشمند نیست، بلکه آنچه بر سلامت روانی زوجین اثر مثبت دارد، رضایت از زندگی زناشویی است (کریمی، ۱۳۸۶)؛ که با توجه به اهمیت رضایت زناشویی در سلامت افراد خانواده و نهایتاً تعادل خانواده و اجتماع، بشر از دیرباز با سوالات فراوانی در این زمینه روبرو بوده است. برای مثال: چه عواملی در سازگاری و رضایت زناشویی موثر است؟ در پاسخ به این سوال، مطالعات متعددی صورت گرفته که عوامل زیادی نظیر سن ازدواج، تشابه اعتقادی زوجین (صداقت، ۱۳۸۲)، اختلال روانی در یکی از زوجین (اولری^۱، کرسستین^۲ و مندل^۳، ۱۹۹۴، روشن، علینقی، ثنایی و ملیانی، ۱۳۹۱)، ویژگیهای شخصیتی، مهارت‌های ارتباطی، هیجانی و حل مسأله (کریمی، ۱۳۸۶) را به عنوان عوامل موثر بر رضایت زناشویی بر شمرده‌اند. اما یکی دیگر از عوامل مهم اثرگذار بر رضایت زناشویی، نحوه‌ی

¹.O'Leary

².Christian

³.Mendell

ارتباط زوجین با یکدیگر، یا به عبارتی، الگوهای ارتباطی زوجین است. به طوری که، الگوهای ارتباطی معیوب بین زوجین به کاهش رضایت زناشویی منجر می شود (کاظمی پور، ۱۳۸۸).

۱-۲- بیان مساله

خانواده از جایگاه بسیار بالایی در جامعه برخوردار است و از گذشته تاکنون در کنار دین و دولت، سازنده جامعه ایرانی بوده است. آن چنان که ساروخانی (۱۳۷۰) اذعان می کند، خانواده در زمره عمومی ترین سازمان های اجتماعی است و براساس ازدواج بین دو جنس مخالف شکل می گیرد و در آن مناسبات خونی واقعی یا اسنادیافته به چشم می خورد. اساس و مبنای تشکیل خانواده ازدواج است. ازدواج مقدس ترین و پیچیده ترین رابطه میان دو انسان از دو جنس مخالف است. پیمانی مقدس، شرعی و قانونی بین زن و مرد برای شرکت در یک زندگی اجتماعی جدید با یکدیگر که ثمره آن آرامش، ایثار و محبت خواهد بود (واقعی و همکاران، ۱۳۸۷). صداقت (۱۳۸۲) نیز ازدواج را از مهم ترین تصمیم های زندگی انسان می داند که بطور مستقیم و غیر مستقیم در زندگی افراد و همچنین جامعه تاثیر می گذارد. در قرآن نیز (سوره روم، آیه ۲۱)، خداوند می فرماید: از نشانه های خداوند این است که از جنس خودتان برای شما همسرانی آفرید تا در کنار آن به سکون و آرامش درآید و بین شما صمیمیت و رحمت قرار داد. این آیه علاوه بر اینکه ازدواج را یک امر الهی می داند، هدف از ازدواج را کسب آرامش معرفی می کند.

ازدواج در اقوام و ادیان مختلف، انواع و مقررات خاصی دارد (مولر^۱ و یانگ^۲، ۲۰۰۱، دواتی، جعفری، خلدی و صداقت، ۱۳۸۸). از دیدگاه عباسی شوازی و ترابی (۱۳۸۰) ازدواج به دو نوع ازدواج های فامیلی و غیر فامیلی تقسیم می شود. ازدواج فامیلی به عنوان یکی از اشکال عمده ازدواج در دنیا و به ویژه در کشور (سعادت، انصاری لاری و فرهود، ۲۰۰۴)، عبارتست از ازدواج بین فامیل همخون که دارای یک جد مشترک و یا بیشتر می باشند (اکرمی، ۱۳۸۵)؛ یا به عبارتی ازدواج دو شخص که به لحاظ ژنتیکی از طریق وراثت از اجداد مشترک با یکدیگر مرتبط باشند (روهان^۳ و جایاسکارا^۴، ۱۹۹۵). اعزازی (۱۳۸۲) نیز ازدواج فامیلی را از انواع ازدواج درون گروه تعریف کرده و از آنجایی که در جوامع روستایی میان گروه های اجتماعی، طایفه ای و خویشاوندی، بر اثر تنوع فرهنگی، امکان سازگاری و معاشرت مستمر کمتر می باشد، بیشتر به این نوع ازدواج مبادرت می ورزند. در گذشته نه چندان دور، اقتصاد بیشتر روستایی و کمبود ارتباطات بین روستاها، امکان ترویج ازدواج بین

^۱. Mueller

^۲. Young

^۳. Ruhan

^۴. Jayaskara

گروهی را محدود می ساخته است. میزان گسترش این ازدواج ها در هر جامعه ای بستگی به موقعیت و شرایط فرهنگی و اجتماعی جامعه دارد. از عمده ترین عوامل موثر در گسترش این نوع ازدواج ها می توان به مذهب، ملاحظات خانوادگی در مورد ارث، حفظ اصالت خون و نژاد، گسترش روابط در دایره خویشاوندی، آداب و رسوم، شرایط اقتصادی و تشابه خرده فرهنگی اشاره کرد. براساس آمارهای جهانی، کشورهای خاورمیانه به خصوص ایران مقام اول ازدواج های فامیلی در دنیا را به خود اختصاص داده است (مرادی، ۱۳۹۱).

اما نوع دوم ازدواج یعنی ازدواج غیرفامیلی عبارت از گزینش همسر، خارج از گروه اجتماعی خود می باشد (عباسی شوازی و ترابی، ۱۳۸۰). اما صرف نظر از فامیلی یا غیرفامیلی بودن و در نگاهی کلی تر، ازدواج ارتباط نزدیک و صمیمانه ای است بین زن و مرد که برای مدت طولانی برقرار می گردد و با سایر روابط انسانی متفاوت می باشد (ساروخانی، ۱۳۷۰). ثناگویی (۱۳۹۰) ارتباط را به عنوان یک پدیده روانشناختی، واکنش متقابل بین دو یا چند نفر که جهت انطباق و یکی کردن فعالیت هایشان برای رسیدن به هدف مشترکی، پیام هایی را رد و بدل می کنند، تعریف می کند. بر همین اساس، تعامل در روابط زوجین به معنای "دادن و گرفتن میان دوشخص" است که شامل الگوهای رفتاری منظم و تکرار شونده می باشد (ثناگویی، ۱۳۹۰). در این نوع ارتباط، زن و شوهر به صورت کلامی و غیر کلامی به تبادل احساسات و افکار می پردازند (ثناپی، نظری و اسعدی، ۱۳۸۹). به عبارت دقیق تر، ارتباط زناشویی فرایندی است که طی آن زن و شوهر چه به صورت کلامی در قالب گفتار و چه به صورت غیر کلامی در قالب گوش دادن، مکث، حالت چهره و ژست های مختلف با یکدیگر به تبادل احساسات و افکار می پردازند (ترنهلیم^۱ و یانسن^۲، ۱۹۹۶، وفائی، خسروی و معین، ۱۳۸۸). ارتباط زناشویی قدرت این را دارد که دو زوج را به هم پیوند دهد و همچنین توانایی آن را دارد که بر آنها فشار وارد کرده تا از هم جدا شوند (اولسون^۳، ۱۹۹۸، صداقت، ۱۳۸۲). یکی از راه های شناخت چگونگی ارتباط زناشویی، پرداختن به الگوهای ارتباطی است که از طریق آن، زوجین باهم به تعامل می پردازند (شاهقلیان، جان نثارشرق، عبداللهی، ۱۳۷۷). در واقع الگوهای ارتباطی دسته ای از کانال های ارتباطی هستند که به وفور در یک خانواده اتفاق می افتد (شاهقلیان و همکاران، ۱۳۷۷). نظریه پردازان ارتباط زناشویی، الگوهای ارتباطی زیادی را شناسایی کرده اند. کریستنسن و سالوی (۱۹۹۱) الگوهای ارتباطی بین زوجین را به سه دسته تقسیم می کنند: الگوی سازنده متقابل، الگوی اجتناب متقابل، الگوی توقع / کناره گیری. در الگوی سازنده متقابل، زوجین به راحتی در مورد

¹.Trenholm

².Jensen

³.Olson

مسائل و تعارضات خود گفتگو می کنند و به دنبال راه حل آن برمی آیند و از واکنش های غیر منطقی و پرخاشگرانه خودداری می کنند. در الگوی ارتباطی اجتناب متقابل، تعارض بین زوجین شدید است، به گونه ای که بحث و جدل به یک الگوی دائمی و مخرب تبدیل شده است و زوجین از برقراری ارتباط با یکدیگر خودداری می کنند، زندگی آن ها به شکل موازی با یکدیگر بوده و ارتباطشان در کمترین حد ممکن است یا اصلا وجود ندارد. این الگو از راه رفتارهایی مانند: تغییر موضوع، شوخی کردن، سعی در آرامش بخشیدن، اختلاف ایجاد نکردن، نشان دادن عدم تمایل در درگیر شدن در بحث مورد اختلاف و سکوت کردن در مقابل همسر نمایان می شود. اما در الگوی ارتباطی توقع/کناره گیری که خود شامل دو حالت توقع مرد/کناره گیری زن و توقع زن/کناره گیری مرد می باشد، یکی از زوجین سعی می کند در ارتباط درگیر شود، در حالی که دیگری کناره می گیرد. در واقع این الگو به شکل یک چرخه بوده که با افزایش یکی، دیگری کاهش می یابد و تشدید این الگو منجر به مشکلات دائم زناشویی می شود. در این الگو، زوج متوقع فردی وابسته و زوج کناره گیر ترس از وابسته شدن دارد (ثناگویی، ۱۳۹۰).

الگوهای ارتباطی معیوب، درک صحیح زوجین را از یکدیگر کاهش داده، باعث می شود همسران نتوانند از یکدیگر حمایت کنند، برای ارضای نیاز یکدیگر تلاش کنند و در مورد مسائل تعارض برانگیز، دیدگاه یکدیگر را درک کنند و سرانجام باعث می شود مشکلات زناشویی و نارضایتی ایجاد شود. در مقابل، الگوهای ارتباطی سالم و سازنده یکی از مهم ترین عوامل رضایتمندی زناشویی به شمار می آید (ثناگویی، ۱۳۹۰). بنابراین الگوهای ارتباطی سالم پیش بینی کننده قوی در مورد رضایت زناشویی است (فاتحی زاده و احمدی، ۱۳۸۴؛ ابراهیمی و جان بزرگی، ۱۳۸۷). برقراری ارتباط درست سبب سازگاری با ناهمگونی ها می شود و رضایت زناشویی که فرایندی تکاملی است، گسترده تر می شود (شعاع کاظمی، ۱۳۸۹). رضایت زناشویی، نگرش و احساس مثبت و لذت بخشی است که زن و شوهر از جنبه های مختلف زندگی زناشویی دارند. در حقیقت رضایت فرد از رابطه زناشویی موجب رضایت فرد از خانواده شده و رضایت از خانواده، رضایت از کل زندگی را سبب می شود (اولسون، ۱۹۹۰). برگس^۱ و لاک^۲ (۱۹۶۰، سلیمانان، ۱۳۷۳) رضایت زناشویی را شامل حوزه های زیر می داند: توافق زن و شوهر در مورد اموری که ممکن است مسائل حادی به بار آورد.

۲. علائق و فعالیت های مشترک

۳. ابراز علاقه علنی و مکرر و اعتماد متقابل

^۱.Bergs

^۲.Lak

۴. شکوه و شکایت اندک

۵. شکایت کم از احساس تنهایی، سیه بخشی و غیره.

همچنین، شهبازی (۱۳۸۴) رضایت زناشویی را وجود رابطه ای دوستانه همراه با تفاهم و درک یکدیگر و وجود یک تعادل منطقی بین نیازهای مادی و معنوی زوجین می داند. بنابراین رضایت زناشویی، به عنوان تضمین کننده سلامت روانی خانواده (به پژوه، ۱۳۸۰)، حاصل خشنودی و سازگاری زن و شوهر در ابعاد مختلف زندگی مشترک می باشد (عسگری، ۱۳۸۰) که با توجه به آمار طلاق که معتبرترین شاخص آشفستگی زناشویی است، به آسانی قابل دستیابی نیست. چرا که لازمه ی آن داشتن الگوهای ارتباطی سالم است و بیش از ۹۰ درصد زوجین آشفته فقدان این ارتباط سالم را مساله اصلی در رابطه ی خود بیان می کنند. بر اساس آنچه گفته شد و اهمیت الگوهای ارتباطی در رضایت زناشویی، و نقش مهم رضایت زناشویی در سلامت خانواده، در این پژوهش به مقایسه الگوهای ارتباطی و میزان رضایت زناشویی در زوجینی که ازدواج فامیلی و غیر فامیلی داشته اند، می پردازیم. چرا که از یک سو، هاسین^۱ (۱۹۹۹، دواتی و همکاران، ۱۳۸۸) اذعان می کند ازدواج فامیلی باعث ارتباط نزدیک تر زن و شوهر، و پایداری بیشتر خانواده می گردد؛ بنابراین به نظر می رسد الگوهای ارتباطی در انواع مختلف ازدواج، متفاوت باشد و از سوی دیگر، برای نمونه، نتایج مطالعه تقوایی (۱۳۸۵) نشان می دهد بین تعارضات زناشویی در زوجین دارای ازدواج فامیلی و ازدواج غیرفامیلی تفاوت معناداری وجود ندارد. باتوجه به پیشینه نظری و تجربی متناقض، و احتمال اینکه پژوهش های گذشته از جهت روش شناختی دچار کاستی هایی بوده باشند، و همچنین فقدان پژوهشی در داخل یا خارج از کشور در زمینه مقایسه الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی در زوجین دارای ازدواج فامیلی و غیرفامیلی به عنوان دو نوع رایج ازدواج؛ در این پژوهش در صدد پاسخگویی به این سؤال هستیم که: آیا میان الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی در زوجین دارای ازدواج فامیلی و ازدواج غیرفامیلی تفاوتی وجود دارد؟

۱-۳- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

خانواده به لحاظ قدمت، ابتدایی ترین و از لحاظ گستردگی، جهان شمول ترین نهاد اجتماعی است. این امر نشان می دهد که تشکیل خانواده یکی از اساسی ترین و طبیعی ترین نیازهای انسان محسوب می شود. اولین گام برای ارضای این نیاز اساسی و طبیعی، ازدواج است. اما به رغم خوشایند بودن پیوند ازدواج، داده های آماری حکایت از آن دارند که رضایت زوجین به آسانی به

^۱. Hussain

دست نمی آید. در نتیجه قوی ترین پیوند انسانی یعنی ازدواج در مستحکم ترین قرارگاه یعنی سامانه خانواده، در معرض خطر جدی قرار دارد. از این رو ضروری است عوامل موثر بر رضایتمندی زناشویی مورد توجه قرار گیرد، تا با شناسایی این عوامل میزان ازدواج های با خطر بالا را کاهش داد و بر رضایت و شادکامی ازدواج های موجود افزود و از پیامدهای ناگوار نابسامانی های خانوادگی جلوگیری نمود (شاهقلیان و همکاران، ۱۳۷۷). بنابراین در صورت توجه به عوامل موثر بر رضایت زناشویی می توان انتظار داشت با افزایش سطح رضایتمندی زناشویی بسیاری از مشکلات روانی عاطفی و اجتماعی خانواده ها و در کل جامعه، کاهش می یابد.

یکی از عوامل اثرگذار بر رضایت زناشویی، نوع ازدواج است. ازدواج بنده از نوع ازدواج فامیلی می باشد. لذا برای اینکه تفاوت تاثیر این دو نوع ازدواج را بر میزان رضایت زناشویی بدانم؛ مرا واداشت تا دست به پژوهش بزنم.

یکی از عوامل دیگر اثر گذار و همبسته با رضایت زناشویی، الگوهای ارتباطی است (فاتحی زاده و احمدی، ۱۳۸۴؛ ابراهیمی و جان بزرگی، ۱۳۸۷). بنابراین تحقیق، جهت شناسایی الگوهای ارتباطی در ازدواج های فامیلی و غیر فامیلی به عنوان دو نوع رایج ازدواج، می تواند برای مشاوران و روانشناسان حوزه خانواده که در صدد شناسایی وضعیت زندگی زناشویی در انواع مختلف ازدواج هستند راهگشا باشد، زیرا باور بر این است که الگوهای ارتباطی آموختنی اند و همسران، در هر گام از زندگی، فرصت دگرگون شدن و جایگزینی یا دگرگون کردن رفتار را دارند (شعاع کاظمی، ۱۳۸۹). همچنین، خانواده درمانگران نیز معتقدند تغییر الگوهای ارتباطی در مقایسه با دیگر عوامل تاثیرگذار در ناسازگاری زناشویی مانند ویژگیهای شخصیتی و شرایط اجتماعی و اقتصادی، عملی تر می باشد (وفائی و همکاران، ۱۳۸۸). بنابراین، ارزیابی و شناسایی الگوهای ارتباطی زوجین در این دو نوع ازدواج، می تواند به درمانگران حوزه خانواده در تدوین برنامه هایی جهت اصلاح و بهبود الگوهای موجود کمک کند تا به این طریق در جهت ارتقای رضایتمندی زناشویی زوجین در این نوع ازدواجها گام بردارند. به عبارت دیگر، با آگاهی از نتایج این پژوهش می توان در جهت تثبیت هر چه بیشتر زندگی زناشویی، رهنمودهایی ارائه کرد و از مشکلات خانوادگی زوجین کاست.

۱-۴-اهداف تحقیق

۱-۴-۱-اهداف کلی

- ۱-مقایسه رضایت زناشویی در بین زوجین دارای ازدواج های فامیلی و غیر فامیلی.
- ۲-مقایسه الگوهای ارتباطی در بین زوجین دارای ازدواج های فامیلی و غیر فامیلی.

۱-۴-۲-اهداف جزئی

- ۱-مقایسه میان رضایت زناشویی در بین مردان دارای ازدواج فامیلی و غیر فامیلی.
- ۲-مقایسه میان رضایت زناشویی در بین زنان دارای ازدواج فامیلی و غیر فامیلی.
- ۳-مقایسه میان الگوهای ارتباطی در بین مردان دارای ازدواج فامیلی و غیر فامیلی.
- ۴-مقایسه میان الگوهای ارتباطی در بین زنان دارای ازدواج فامیلی و غیر فامیلی.

۱-۵-سوالات تحقیق

۱-۵-۱-سوال اصلی پژوهش

- ۱-آیا میان رضایت زناشویی در زوجین دارای ازدواج فامیلی و غیر فامیلی تفاوتی وجود دارد؟
- ۲-آیا میان الگوهای ارتباطی در زوجین دارای ازدواج فامیلی و غیر فامیلی تفاوتی وجود دارد؟

۱-۵-۲-سوالات فرعی

- ۱-آیا میان رضایت زناشویی در بین مردان دارای ازدواج فامیلی و غیر فامیلی تفاوتی وجود دارد؟
- ۲-آیا میان رضایت زناشویی در بین زنان دارای ازدواج فامیلی و غیر فامیلی تفاوتی وجود دارد؟
- ۳-آیا میان الگوهای ارتباطی در بین مردان دارای ازدواج فامیلی و غیر فامیلی تفاوتی وجود دارد؟
- ۴-آیا میان الگوهای ارتباطی در بین زنان دارای ازدواج فامیلی و غیر فامیلی تفاوتی وجود دارد؟

۱-۶- تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای تحقیق:

۱-۶-۱- تعریف مفهومی :

الگوهای ارتباطی

به آن دسته از کانال هایی که به وفور در یک خانواده اتفاق می افتد، الگوهای ارتباطی گفته می شود(شاهقلیان و همکاران،۱۳۷۷).